

ISSN 1822–119X

Mokytojų ugdymas. 2009. Nr. 12 (1), 44–57

Teacher Education. 2009. Nr. 12 (1), 44–57

Rytis VILKONIS, Margarita VILKONIENĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE PEDAGOGŲ ATLIEKAMI EDUKACINIAI TYRIMAI: SITUACIJOS ANALIZĖ

TEACHERS' EDUCATIONAL RESEARCHES CARRIED OUT AT THE LITHUANIAN COMPREHENSIVE SCHOOL: THE SITUATION ANALYSIS

Anotacija

Straipsnyje analizuojama plačiau netyrinėta bendrojo lavinimo mokyklų veiklos sritis – edukaciniai tyrimai, atliekami ne profesionalų tyrėjų, mokslininkų, bet mokytojų ir administratorių. Straipsnis grindžiamas kokybinio tyrimo rezultatų analize. Pagrindiniai tyrimo metodai – ekspertinė apklausa Delfų metodu. Straipsnyje pateikta tyrimo rezultatų, atskleidžiančių bendrojo lavinimo mokyklose pedagogų vykdomų tyrimų problematiką, vyraujančius tyrimų metodus ir veiksnius, darančius įtaką tyrimų kokybei.

Pagrindiniai žodžiai: *edukaciniai tyrimai, bendrojo lavinimo mokykla, mokytojo kompetencijos, švietimo kokybė.*

Įvadas

Europos Sąjungai išsikėlus uždavinį tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia, žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje, kurioje vyktų subalansuotas ekonomikos augimas, būtų kuriama daugiau ir geresnių darbo vietų, ir būtų didesnė socialinė sanglauda, ypatingas dėmesys skirtas švietimo kokybės klausimams. Lietuvos švietimo sistema integruojantis į Europos švietimo sistemą, švietimo kokybė yra ne mažiau svarbi (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos, 2002). Pakitusi švietimo kokybės samprata, pasak R. Prakapo ir V. Targamadzės (2008), yra esminis Lietuvos švietimo reformos bruožas. Taip pat kinta švietimo kokybės lygį nusakantys požymiai. Galiausiai visa tai laiduoja ugdymo kokybę institucijos lygmeniu (Bitinas, 2000).

Švietimo kokybės siekį nacionaliniu lygiu bei ugdymo kokybės siekį mokyklos lygmeniu greičiausiai būtų galima laikyti vienu pagrindinių veiksnių, skati-

Abstract

The article deals with the area of the comprehensive school activity that so far has not been studied in sufficient detail – educational researches carried out not by professional researchers, scientists but by teachers and administrators. The article is based on the analysis of the results of the qualitative research. The basic research method is the experts' survey employing the Delphi method. The article contains research results, disclosing problematic areas of researches, carried out by the comprehensive school teachers as well as dominating research methods and factors influencing the quality of researches.

Key Words: *educational researches, the comprehensive school, the teacher's competences, the quality of education*

Introduction

Once the European Union raised a task to turn into the most competitive and dynamic, knowledge-based economy in the world with balanced growth of economy, more and better working places and bigger social cohesion, particular attention was paid to the issues of the quality of education. When the Lithuanian system of education started to integrate into the European system of education, the quality of education turned into the none the less important issue (The Strategic Provisions for the Development of Lithuanian Education, 2002). According to R. Prakapas and V. Targamadzė (2008), the changed conception of the quality of education is an essential feature of the education reform in Lithuania. Simultaneously the features defining the level of the quality of education are changing. Finally, all of it ensures the quality of education at the institutional level (Bitinas, 2000).

Striving for the quality of education at the nation-

nančių pedagogų atliekamus tyrimus bendrojo lavinimo mokykloje. Pastarąją ėmus traktuoti kaip paslaugas teikiančią instituciją, švietimo kokybė vis dažniau siejama su vartotojų (mokinių, šeimos) poreikiais (Kaziliūnas, 2006; Klimovienė, 2006; Vilkonienė, 2007; Prakamas ir Targamadžė, 2008). Pasak R. Ališausko (2002), švietimo kokybės turinį determinuoja susitarimas, kuriame dalyvauja trys suinteresuotosios pusės: mokiniai ir jų tėvai, globėjai kaip klientai, mokytojai, mokyklų vadovai ir kiti švietimo specialistai kaip profesionalai arba paslaugos teikėjai, visuomenė ir įvairių lygių politikai. Pasak A. Jurkauskos (2006) ir A. Kaziliūno (2006), kokybės vadybos procesą sudaro keturios dalys: kokybės planavimas, valdymas, kokybės užtikrinimas ir gerinimas, siekiant nuolat pereiti į aukštesnį, veiksmingesnį valdymo lygį. Kokybės gerinimo vadybos dalys yra cikliško, nuolat pasikartojančio proceso sudedamosios.

Siekiant padėti mokykloms adekvačiai įsivertinti veiklos kokybę ir vėliau ją tobulinti, 2002 m. parengta mokyklų vidaus audito metodika (Žin., 2002, Nr. 302). 2004 m. ji tapo privaloma visoms bendrojo lavinimo mokykloms. Pasak L. Gudaitės (2008), pirmoji mokyklų vidaus audito metodika buvo gana sudėtinga, apkraunanti pedagogus darbu su gausybe dokumentų, kėlė abejonių dėl naudingumo, o kai kurių mokyklų bendruomenės buvo nekompetentingos vykdyti įsivertinimo procesus mokykloje. Vėliau, keičiantis ugdymo turinio sampratai, bendrosioms programoms, svarbiausiu veiklos akcentu tapo pamokos kokybė (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004-02-25, Nr. ISAK-256; Mokyklų vadovų atestacijos nuostatai, 2005-07-21, Nr. ISAK-1521; Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos aprašas, 2005-11-10, Nr. ISAK-2240; Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės audito tvarkos aprašas, 2007-04-02, Nr. ISAK-587; Mokytojų atestacijos nuostatai, 2007-07-27, Nr. ISAK-1578). Išvardyti dokumentai, pasak L. Gudaitės (2008), darė įtaką įsivertinimo rodiklių tikslinimui, jų kaitai. 2007 m. Švietimo ir mokslo ministro patvirtintas bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito aprašas (2007 m. liepos 18 d. įsakymo Nr. ISAK-1469). 2009 m. patvirtintos bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijos (2009 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-607), siekiant suteikti mokykloms daugiau laisvės rinktis įsivertinimo būdus. Rekomendacijose teigiama, jog mokyklos bendruomenei svarbu suprasti, kad įsivertinimo procesas tiesiogiai susijęs su mokyklos veiklos gerinimu. Jos įgyta įsivertinimo patirtis nėra perkeltina kitos organizacijos veiklai tobulinti. Bendrojo lavinimo mokyklos

al level and for the quality of education at the school level most likely could be treated as one of the main factors, encouraging teachers' researches at the comprehensive school. Once the latter is started to be treated as the institution which provides services, the quality of education is more and more often related to the users' (pupils', the family's) needs (Kaziliūnas, 2006; Klimovienė, 2006; Vilkonienė, 2007; Prakamas and Targamadžė, 2008). According to R. Ališauskas (2002), the content of the quality of education is determined by the agreement, attended by three interested parties: pupils and their parents, foster parents as clients, teachers, heads of schools and other specialists of education as experts or service providers and the society in a broad sense in the role of politicians of various levels. According to A. Jurkauskas (2006) and A. Kaziliūnas (2006), the process of quality management consists of four components: planning of quality, management of quality, security of quality and improvement of quality, permanently seeking to transfer to a higher and more efficient management level.

Seeking to support schools to self-assess the quality of activities adequately and later improve it, in 2002, the methods of internal audit for schools were prepared (Gaz., 2002, No. 302). In 2004, they became compulsory for all comprehensive schools. According to L. Gudaitė (2008), first methods of internal audit for schools were quite complex, loading teachers with a huge number of documents, aroused doubts as to their usefulness, and the communities of certain schools were not competent to carry out self-assessments at school. Later the quality of the lesson turned into the most important focus of the activity (Concept of Assessment of Pupils' Progress and Achievements, 2004-02-25, No. ISAK-256; Regulations on Certification of School Heads, 2005-07-21, No. ISAK-1521; Description of National Education Monitoring Procedure, 2005-11-10, No. ISAK-2240; Description of the Order of External Audit for the Activities of Comprehensive Schools, 2007-04-02, No. ISAK-587; Regulations of Teachers' Certification, 2007-07-27, No. ISAK-1578). According to L. Gudaitė (2008), the above-mentioned documents influenced the specification of self-assessment indicators, their change. In 2007, the Minister of Education and Science approved the Description of Internal Audit for the Comprehensive School (Order, 2007-07-18 No. ISAK-1469). In 2009, the Recommendations for Self-Assessment of the Quality of the Activity of the Comprehensive School were approved (Order, 2009-03-30 No. ISAK-607), stating was important for the school community to understand that the self-assessment process was directly related to the improvement of school activities. Its acquired experi-

veiklos kokybės garantavimas ir gerinimas yra vienas esminių Lietuvos Respublikos švietimo politikos prioritetų. Valstybė remia ir skatina mokyklas diegti besimokančią aplinką kuriantį įsivertinimą, kurti mokyklų bendradarbiavimo sistemą, kurioje mokyklos viena kitai padeda ir kaip išorinis impulsas veikia viena kitos įsivertinimo procesą. Mokyklos įsivertinimo ir išorinio vertinimo sinergetinis poveikis turi lemiamos įtakos mokinių mokymo ir mokymosi gerinimui. Akcentuojama tai, kad rekomendacijose pateiktas tik vienas mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo modelių, kuris šiuo metu šalies mokykloms yra labiausiai žinomas. Mokykloms, pageidaujantioms vertinti savo veiklos kokybę kitais būdais, siūloma naudotis rekomendacijose pateikta literatūra. Mokyklų vidaus audito procesus bei jų įtaką vėlesniam planavimui tyrė R. Prakapas ir V. Targamadžė (2008) nustatė, kad organizuojama tiriamoji veikla dažnai neapgalvota, nėra aiškių susitarimų, paviršutiniškai bandoma atsakyti į klausimą „kaip mums sekasi?“, paviršutiniškai atliekama pasirinktos srities analizė, o vienas vidaus auditui bendrojo lavinimo mokykloje neigiamą poveikį darančių veiksnių yra pedagogų kompetencijos stoka. A. Blinstrubo ir kt. (2007) mokyklų vidaus audito metodikos taikymo problemų tyrimas Šiaulių miesto mokyklų pavyzdžiu parodė, kad pedagogai nėra pasirengę atlikti tyrimus: stokoja tyrimo instrumento kūrimo bei tyrimo duomenų apdorojimo kompetencijų, trūksta galimybių jas tobulinti.

Tyrimo problemą galima nusakyti šiais klausimais: kokie edukaciniai tyrimai vykdomi šalies bendrojo lavinimo mokyklose instituciniu lygmeniu, ko siekiama šiais tyrimais ir kas juos vykdo bei kaip panaudojami tyrimų rezultatai? Kokios problemos kyla tyrėjams? Ar pedagogų tiriamojo pobūdžio veikla siejasi tik su privalomu vidaus auditu?

Tyrimo objektas – bendrojo lavinimo mokykloje pedagogų vykdomi edukaciniai tyrimai.

Tyrimo tikslas – ištirti pedagogų bendrojo lavinimo mokyklose vykdomų tyrimų situaciją.

Tyrimo uždaviniai:

- Išsiaiškinti, kokia tiriamojo pobūdžio pedagogų veikla atliekama šiuo metu ir kaip panaudojami tyrimų rezultatai.
- Išanalizuoti veiksnius, teigiamai ir neigiamai veikiančius bendrojo lavinimo mokyklose pedagogų vykdomų tyrimų kokybę ir šio poveikio pasekmes.
- Nurodyti bendrojo lavinimo mokyklai ir jų steigėjams aktualius edukacinius tyrimus, kuriuos bendrojo lavinimo mokykloje galėtų atlikti pedagogai.
- Nustatyti bendrojo lavinimo mokyklai ir jų steigėjas

ence is not the one that should be transferred for the improvement of the activity of another organization. The state supports and promotes schools to carry out self-assessments which create the learning environment and to create the system of cooperation between schools, in which they assist one another and as an external impulse influence one another's self-assessment process. It is emphasised that the recommendations present only one of the models for self-assessment of the quality of the school activity, which is currently best familiar to the country's schools. The schools which wish to self-assess the quality of their activities in other ways are offered references listed in the recommendations. R.Prakapas and V.Targamadžė (2008) identified that the organised research activities were often inconsiderate, the analysis of the chosen area was done superficially, and that there was a lack of teachers' competence. The research into the problems of applying internal audit methods at schools, carried out by A.Blinstrubas et al. (2007) demonstrated that the teachers were not yet ready to carry out such researches: there was a shortage of competencies for designing of the research instrument, processing the research data and a lack of opportunities to improve the competencies.

The research **problem** can be outlined by the following questions: What educational researches are being carried out at Lithuania's comprehensive schools at the institutional level, what is being sought by these researches, who carries them out and how are the research results used? What problems do the researchers encounter? Are the teachers' research activities related only to the compulsory internal audit?

The research **subject**: educational researches carried out by teachers at comprehensive schools.

The research **aim**: to investigate the situation of the researches carried out by teachers at comprehensive schools.

Research tasks:

- To find out what are current teachers' research activities and how research results are being used;
- To analyse the factors which positively and negatively influence the quality of researches carried out by teachers at comprehensive schools and the outcomes of this impact;
- To distinguish teachers educational researches that are relevant to the comprehensive school and its founders;
- To identify educational researches that are relevant to the comprehensive school and its found-

gėjams aktualius edukacinius tyrimus, kuriuos galėtų vykdyti mokyklų steigėjai.

Tyrimo metodika

Tyrimas grindžiamas fenomenologija – teoriniu požiūriu, skatinančiu tiesioginės patirties, atsiskleidžiančios per asmeninės veiklos bei jos rezultatų apmąstymus, tyrinėjimą. Tyrimo duomenims rinkti atlikta ekspertinė apklausa. Taikytas Delfi metodas, kuriam būdingas apklausos grįžtamasis ryšys, daugkartinio pakartotinio aptarimo intervencija (Žydžiūnaitė, 2001). Ekspertų apklausa vykdyta dviem etapais. Pirmame etape pateikti 5 atviro tipo klausimai:

- Kokia tiriamojo pobūdžio pedagogų ir / arba administracijos veikla turėtų būti atliekama bendrojo lavinimo mokykloje būtinai ir kodėl?
- Kokia tiriamojo pobūdžio veikla šiuo metu pedagogų ir / arba administracijos bendrojo lavinimo mokyklose vykdoma nepakankamai kompetentingai? Kaip tai pasireiškia? Kokios to priežastys ir pasekmės?
- Kokia tiriamojo pobūdžio pedagogų veikla bendrojo lavinimo mokykloje nėra būtina, tačiau galėtų būti vykdoma? Kodėl? Kiek plačiai?
- Ar turėtų kokius nors tyrimus bendrojo lavinimo mokykloje atlikti savivaldybių švietimo skyriai? Kokius? Kodėl? Kaip dažnai? Neigiamą atsakymą taip pat reiktų argumentuoti...
- Kitos, dar nepasakytos pastabos, abejonės, rekomendacijos.

Atliekant pirmojo etapo rezultatų analizę, atvirojo kodavimo būdu nurodytos prasminės kategorijos ir subkategorijos (Strauss, Corbin, 2001), kurių turinys pateiktas antrame etape ekspertų vertinimui. Kiekvienos kategorijos / subkategorijos atžvilgiu ekspertai pareiškė pritarimą arba prieštaravimą bei argumentus ir papildymus. Atsižvelgiant į tai, peržiūrėti ir koreguoti tyrimo duomenys, ašinio kodavimo būdu nustatyti ryšiai tarp minėtųjų kategorijų ir subkategorijų (Strauss, Corbin, 2001).

Straipsnyje pateikiama tik viena tyrimo rezultatų dalis, susijusi su pirmuoju ir antruoju tyrimo uždaviniais. Kita tyrimo rezultatų dalis, atskleidžianti pedagogams ir mokyklų steigėjams aktualius, tačiau lyg šiol nevykdomus sistemingai tyrimus, bus publikuojama vėliau.

Tyrimo imtis ir tiriamųjų charakteristikos

Ekspertų atranka grindžiama šiais kriterijais: darbas bendrojo lavinimo sistemoje arba jos veiklą vertinančiose institucijose, edukacinių tyrimų metodologijos studijos, gebėjimas pakankamai kompetentingai vertinti situaciją ne tik savo darbo vietoje, bet ir kitose šalies bendrojo lavinimo mokyklose, nuolatinis daly-

ers, which could be carried out by the founders of schools.

Research methods

The research is based on phenomenology – the theoretical approach, promoting the investigation of direct experience. To collect the research data, the experts' survey has been carried out. The Delphi method which is characterized by the feedback of the survey, the intervention of the multifold repeated discussion has been applied (Žydžiūnaitė, 2001). The experts' survey was carried out in two stages. In the first stage 5 open questions were given:

- What type of research activities performed by teachers and/or administration should be carried out at school necessarily and why?
- What type of research activities are insufficiently competently carried out by teachers and/or administration at comprehensive schools at present? How does this manifest itself? What are its reasons and consequences?
- What teachers' research activities at comprehensive schools are not necessary but could be performed? Why? How extensively?
- Should municipal departments of education carry out any researches at the comprehensive school? What? Why? How often? The negative answer should also be reasoned...
- Other, still unstated comments, doubts, recommendations.

During the analysis of the first stage open coding was employed to distinguish notional categories and subcategories (Strauss, Corbin, 2001) the content of which is presented in the second stage for experts' assessment. Considering experts' comments, research data have been reviewed and corrected; axial coding has been employed for establishing relations between the above-mentioned categories and subcategories (Strauss, Corbin, 2001).

The article presents only one part of research results, which is related to the first and second research tasks. Another part of research results, which discloses researches which are relevant to teachers and founders of schools but which have not yet been carried out consistently, will be published later.

Research sample and characteristics of investigated persons

Experts' selection is grounded on the following criteria: work in the comprehensive school system or in the institutions which assess its activity, methodological studies of educational researches, the ability to evaluate the situation competently, constant participa-

vavimas diagnozuojant, analizuojant bei vertinant šalies bendrojo lavinimo mokyklų veiklą.

Geriausiai tiriamųjų atrankos kriterijus atitiko Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros mokyklų veiklos išorės vertintojai, dirbantys įvairiose Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ir savivaldybių švietimo skyriuose. Tai pakankamai aukšto lygio Lietuvos švietimo politikos, ugdymo turinio bei mokyklų veiklos kokybės žinovai, kartu ir ugdymo praktikos atstovai, nuolat dalyvaujantys mokyklų veiklos kokybės vertinimo veikloje, kurios pagrindą sudaro tokie edukacinių tyrimų metodai, kaip stebėjimas, individuali ir grupinė apklausa žodžiu, dokumentų analizė, diskusija fokus grupėje, statistinė analizė.

Iš viso tyrime dalyvavo 16-os ekspertų grupė: 5 savivaldybių švietimo skyrių specialistai, 6 bendrojo lavinimo mokyklos mokytojai, 5 mokyklų administratoriai. Dauguma ekspertų turi edukologijos magistro laipsnį.

Tyrimo rezultatai

Pirminė tyrimo medžiaga analizuota keliomis kryptimis, tačiau šiame straipsnyje pristatomi tyrimo rezultatai bendrojo lavinimo *mokyklos pedagogų* vykdomų tyrimų aspektu. Atliekant duomenų analizę, pateiktos 4 prasminės kategorijos bei 13 subkategorijų (žr. 1 lent.).

tion identifying, analysing and assessing the activities of the country's comprehensive schools.

External evaluators of school activities from the National Agency of School Assessment, who work in various comprehensive schools of Lithuania and municipal departments of Education, corresponded to the selection criteria best. They have sufficient knowledge of the quality of the policy of education in Lithuania, educational content and school activity, at the same time they represent educational practice, constantly participating in the assessment of the quality of school activities.

The research was attended by the group of 16 experts: 5 specialists of municipal departments of education, 6 teachers of the comprehensive school, and 5 school administrators. The majority of the experts have a Master's degree in Education Studies.

Research results

This article presents research results in the aspect of researches carried out by comprehensive *school teachers*. While carrying out data analysis, 4 notional categories and 13 subcategories were distinguished (see Table 1).

1 lentelė. **Pedagogų atliekamų tyrimų kryptys (kategorijos, subkategorijos)**

Table 1. **The trends of teachers' researches (categories, subcategories)**

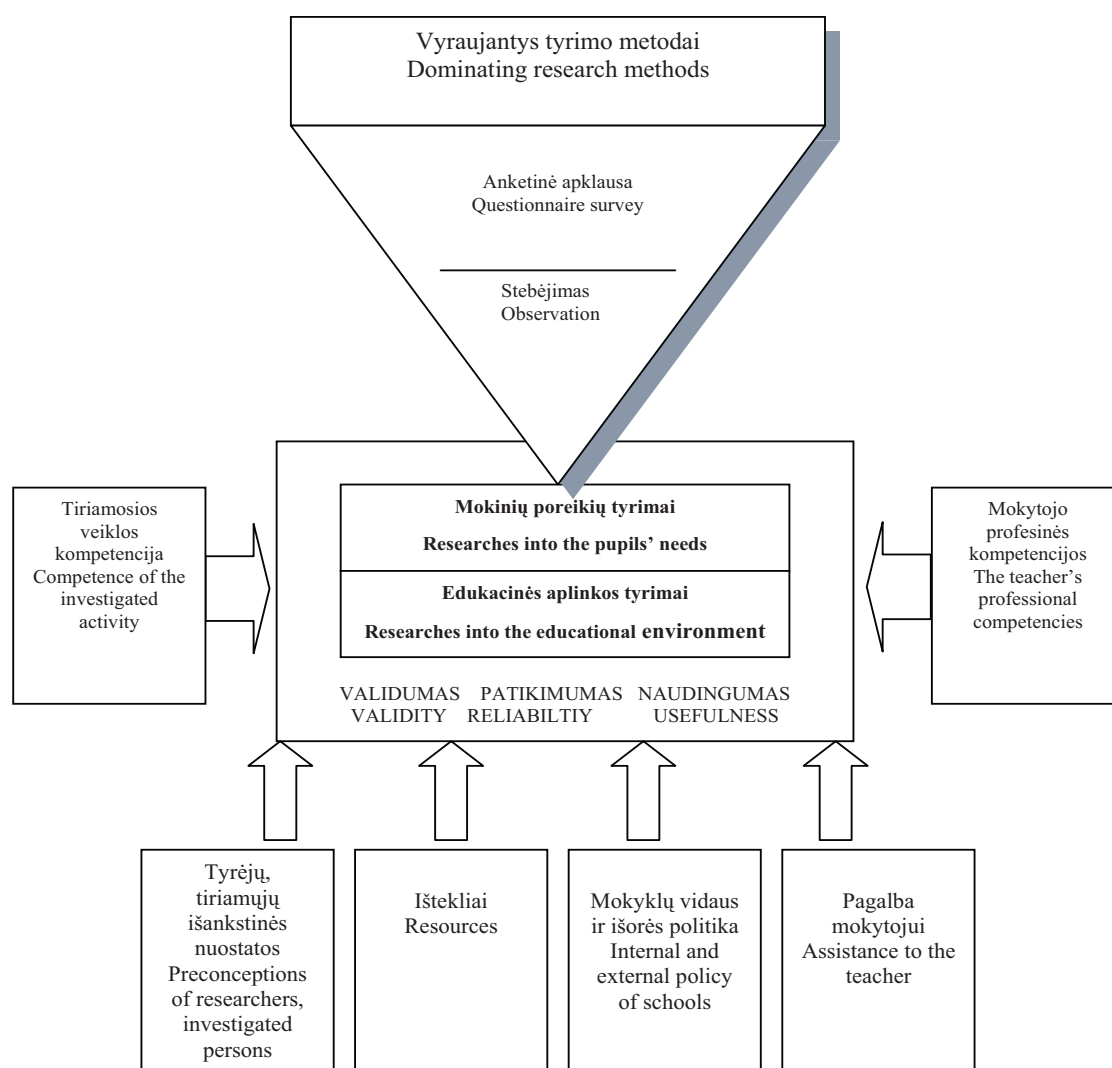
Kategorija Category	Subkategorija Subcategory
Tyrimų problematika Research problems	Mokinių poreikių tyrimai Researches into the pupils' needs
	Edukacinės aplinkos tyrimai Researches into the educational environment
Tyrimo kryptys / metodai Research trends / methods	Kiekybiniai tyrimai / anketinė apklausa Quantitative researches / questionnaire survey
	Kokybiniai tyrimai / stebėjimas Qualitative researches / observation
Tyrimų kokybė The quality of researches	Tyrimų validumas ir patikimumas Validity and reliability of researches
	Tyrimų naudingumas Usefulness of researches

1 lentelės tęsinys
 Continued Of Table 1

Tyrimų kokybei įtaką darantys veiksniai The factors influencing the quality of researches	Tiriamosios veiklos kompetencija Competence of the research activity
	Mokytojo profesinės kompetencijos Teacher's professional competencies
	Tyrėjų nuostatos Researchers' attitudes
	Tiriamųjų nuostatos The attitudes of investigated persons
	Riboti ištekliai Limited resources
	Mokyklos vidaus ir išorės politika Internal and external school policy
	Pagalba mokytojui Assistance to the teacher

Ašinio kodavimo būdu nustatyti ryšiai tarp pateiktųjų kategorijų ir subkategorijų pavaizduoti žemiau pateiktoje schemoje.

The relations between categories and subcategories, established by axial coding, are presented in the diagram below.

1 pav. Bendrojo lavinimo mokyklose pedagogų atliekamų tyrimų problematika, tyrimo metodai bei tyrimų kokybei įtaką darantys veiksniai

Fig. 1. Problems of the researches, carried out by comprehensive school teachers, research methods and factors influencing the quality of researches

Tyrimų problematika. Tyrimo duomenys teikia nuorodas į šiuo metu aktualiausias mokyklų veiklos aspektus, t. y. mokinių poreikių tenkinimą ir tinkamos edukacinės aplinkos mokykloje kūrimą. Būtent šiomis kryptimis, respondentų teigimu, *bemaž visose šalies bendrojo lavinimo mokyklose* yra vykdomi tyrimai, kuriuos organizuoja, duomenis renka bei tyrimo rezultatus apibendrina mokyklose dirbantys pedagogai. Ekspertų atsakymai rodo, kad pedagogų dėmesys fokusuojamas į *mokinių saugumo užtikrinimo, mokymosi motyvacijos skatinimo, mokymosi pasiekimų ir pažangos vertinimo, fiksavimo bei specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių mokymosi problemų identifikavimą*. Kurdami palankią edukacinę aplinką mokykloje, pedagogai siekia *įvertinti vadovavimo mokyklai kokybę, mokymo bei mokymosi kokybę, nustatyti bendrą mokymo(-si) pažangą, analizuoja klasės tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, mokyklos veiklos pokyčių planavimo bei vertinimo procedūras, pirmokų, penktokų bei gimnazijos pirmųjų klasių mokinių adaptacijos procesus*. Galima manyti, kad čia pateiktąją mokyklos pedagogų vykdomų tyrimų problematiką lėmė mokyklų veiklos vidaus audito metodika (2002), kurioje reglamentuojamos mokyklų veiklos vertinimo sritys siejasi tiek su edukacinės aplinkos kokybe, tiek su mokinių poreikiais.

Tyrimų kryptys ir metodai. Kalbėdami apie dažniausiai naudojamus duomenų rinkimų metodus mokykloje, ekspertai tiesiogiai ar netiesiogiai įvardijo dvi pagrindines tyrimo kryptis:

- kiekybinę (*[viskas remiamasi skaičiais¹], [vykdomas duomenų rinkimas, statistinių lentelių pildymas]*);
- kokybinę (*[stebėjimas – vienas pagrindinių metodų, taikomų mokykloje], [stebimos mokytojų vedamos pamokos, mokinių elgesys pertraukų metu ir po pamokų]*).

Nors tyrime dalyvavę ekspertai teigė, kad *vidaus auditas suteikia daug erdvės unikalioms iniciatyvoms ir profesinei saviraiškai*, informantų atsakymų į anketos klausimus fragmentai iliustruoja vienareikšmes pedagogų nuostatas renkantys tyrimo metodus. Akiivaizdu, kad mokyklose vyrauja kiekybiniai tyrimai *[kokybiniams tyrimams atlikti mokytojams ir administracijai nepakanka įgūdžių, šie tyrimai nesuvokiama kaip sisteminės procedūros <...>]*, gana dažnai pasirenkamas tyrimo metodas – anketinė apklausa

¹ Čia ir kitur laužtiniuose skliaustuose pateikiamos informantų atsakymų į anketos klausimus transkripcijos. Kai kur kalba netaisyta.

Problems of the researches. The research data provide with the guidelines to the aspects of the activities that are currently most relevant at schools; i.e., meeting the pupils' needs and creation of suitable educational school environment. According to the respondents, namely these are the trends of researches carried out *nearly at all Lithuanian comprehensive schools*, which are organised by school teachers who also collect data and generalize research results. The experts' answers demonstrate that the teachers focus on *ensuring of pupils' security, encouragement of learning motivation, assessment of learning outcomes and progress, recording, and identification of learning problems of pupils with special educational needs*. Seeking to create a favourable educational environment at school, teachers pursue *to assess the quality of school management, the quality of teaching and learning, to identify general teaching/learning progress, analyse the implementation of goals and tasks of the class, the procedures of planning and assessment of changes in school activities, adaptation processes of the first, fifth form pupils and the first year pupils starting to learn in gymnasiums*. It can be considered that the problems of the researches carried out by school teachers were determined by the methods of internal audit of school activities (2002), in which the regulated assessment areas of school activities are related both to the quality of the educational environment and pupils' needs.

Research trends and methods. Speaking about the most often used data collection methods at school, the experts either directly or indirectly named two main trends of researches:

- quantitative (*[everything is based on figures¹], [data are being collected, statistical tables are being filled in]*);
- qualitative (*[observation – one of the main methods applied at school], [teachers' conducted lessons, pupils' behaviour during the breaks and after the lessons are observed]*).

Though the experts who attended the research stated that *internal audit provided with a lot of space for unique initiatives and professional self-expression*, the snippets of the informants' answers to the questions of the questionnaire illustrate the teachers' straightforward attitudes while choosing research methods. It is obvious that quantitative researches prevail at schools *[teachers and administration lack skills to carry out qualitative researches, these researches are not conceived as systematic procedures <...>]*, the research method which is quite often chosen is questionnaire

¹ Here and elsewhere in angle brackets the transcriptions of the informants' answers to the questions of the questionnaire are presented. In some places the language is not corrected.

([dažnai vykdomas įvairus anketavimas], [dažniausiai apsiribojama kiekybine analize]). Tačiau, kaip rodo tyrimo duomenys, pastarasis tyrimo metodas pasirenkamas nepagrįstai ir neapgalvotai, neįvertinus realių metodo privalumų ir trūkumų ([tyrimo instrumentas – anketa – nepadedą pasiekti tyrimo tikslo], [anketoms pildyti ir duomenims aptarti sunaudojama daug laiko, bet trūksta duomenų apdorojimo bei gautų rezultatų interpretavimo, apibendrinimo patirties]). Tokiu būdu atsiskleidžia situacijos problemiškas: dėl tariamo paprastumo dažniausiai naudojamas anketinės apklausos metodas kelia tiek tyrėjų, tiek tiriamųjų nepasitenkinimą, nepasitikėjimą tyrimo procesu ir jo rezultatais ([kiekybiniai tyrimai tapo „nuvalkiotu“ argumentu]). Remiantis tyrimo duomenimis galima manyti, kad pastaroji situacija darė įtaką ir mokyklų veiklos įsivertinimo procedūrų, grindžiamų tiriamąja mokyklos bendruomenės veikla, vertinimui [vidaus audito formos ir būdai mokytojams atrodo per daug sudėtingi, reikalaujantys daug laiko ir pastangų]. Mokyklų veiklos vidaus auditas daugeliu atvejų buvo suvoktas kaip formalumas, o ne tobulėjimas. Tai, kas pasakyta, patvirtina J. Piliponytės (2005) įžvalga, kad tariamas anketinės apklausos metodo paprastumas ir dažnumas sumenkina pastarojo metodo reikšmę švietimo tyrimuose. Problemos aktualumą iliustruoja ypač išsamūs tyrimo dalyvių komentarai dėl pedagogų mokyklose atliekamų tyrimų kokybės.

Tyrimų kokybė. Tyrimo dalyvavę ekspertai buvo vieningi, abejodami mokyklose atliekamų tyrimų validumu ([nukrypstanta nuo tyrimo tikslo ar tiriama ne tai, kas reikia], [tyrimo rezultatas dažniausiai gaunamas toks, kokio yra tikimasi]). Suprantama, kad nepakankamai validžių tyrimų rezultatai yra mažai patikimi. Be to, informantų komentarai rodo, kad tyrimų patikimumui įtaką daro ir tyrimo dalyvių nuostatos ([dėl ne visuomet sąžiningų atsakymų į anketos klausimus, mokyklos gauna nepatikimus rezultatus ir tuo pačiu labai nusivilia tyrimais], [analizuojant vadovavimo kokybę retai kada išsakoma atvira nuomonė, vengiama kelti aštrius klausimus, todėl ... tyrimo duomenys retai būna patikimi]).

Kadangi švietimo tyrimas yra sisteminis procesas (Piliponytė, 2005), natūralu, kad nekokybiškas sistemos elementas ar proceso etapas daro įtaką daugeliui sistemos sandų ar net galutiniam rezultatui. Tyrimo duomenys iliustruoja, kad šiuo metu bendrojo lavinimo mokyklose atliekami taikomieji tyrimai yra mažai naudingi mokyklos bendruomenei, kadangi tyrimų rezultatai nedaro įtakos mokyklų veiklos procesų tobuli-

survey ([often various types of questionnaires are applied], [most often research is limited to quantitative analysis]). Nonetheless, as research data demonstrate, the latter research method is chosen groundlessly and thoughtlessly, having not considered actual advantages and shortcomings of the method ([research instrument – the questionnaire – does not help to reach the research aim], [a lot of time is spent for filling in of questionnaires and discussions about the data, but there is a lack of experience for data processing and interpretation, generalisation of the obtained results]). This way the problematic aspect of the situation discloses: due to supposed simplicity the most often used method of questionnaire survey raises distrust of both researchers and investigated persons, distrust of the research process and its results ([quantitative researches turned into a “well-worn” argument]). Based on research data, it can be maintained that the latter situation also influenced the evaluation of self-assessment procedures of school activities, grounded on the investigated activity of school community [the forms and ways of the internal audit seem too complex for teachers and requiring much time and efforts]. In many cases the internal audit of the school activity was perceived as a formality and not as improvement. What has been said confirms J. Piliponytė's (2005) insight that the supposed simplicity of the questionnaire survey method and its frequent use devalues the importance of the latter method in educational researches. The relevance of the problem is illustrated by particularly exhaustive comments of the participants of researches regarding the quality of the teachers' researches carried out at schools.

The quality of researches. The experts who participated in the research were unanimous as to the doubts regarding the validity of researches carried out at schools ([it is deviated from the research aim or teachers investigate not what has to be investigated], [the research result most often corresponds to what is expected]). Naturally the results of insufficiently valid researches are little reliable. Besides, the informants' comments demonstrate that the reliability of researches is also influenced by the research participants' attitudes ([due to not always honest answers to the questions of the questionnaire, schools receive quite unreliable results and at the same time get disappointed with researches], [while analysing the quality of management, people rarely express their open opinion, avoid to raise acute issues, therefore ... research data rarely are reliable]).

Because the educational research is a systemic process (Piliponytė, 2005), it is natural that the non-qualitative element of the system or the stage of the process influences many components of the system or even the final result. Research data illustrate that applied researches that are currently being carried out at comprehensive schools are little useful for the school

nimui, neskatinama koreguoti ugdymo turinio, kelti pedagoginę kvalifikaciją. Remiantis respondentų pateiktais komentarais dėl mokyklose atliekamų tyrimų, galima nurodyti keletą menko tyrimų ir jų rezultatų efektyvumo priežasčių:

- neanalizuojamos gautų rezultatų priežastys (*[nekeliami klausimai „kodėl?“], [nenustatomi dėsningumai], [neanalizuojamos problemų priežastys], [per mažai dėmesio skiriama išvargoms „kodėl?“]*);
- nematuojamas, nevertinamas tyrimo rezultatų poveikis (*[prie to paties tyrimo negrįžtama], [per mažai dėmesio skiriama išvargoms – „kas iš to?“]*);
- tyrimų išvados mokyklos bendruomenei pateikiamos nepakankamai suprantamai (*[per mažai dėmesio skiriama išvados]*);
- tyrimų rezultatai nesiejami su mokyklų veiklos perspektyva (*[nenumatomos priemonės situacijai gerinti]*);
- nepakankami mokyklų bendruomenių analitiniai gebėjimai (*[<...> skaityti diagramas, informacinius tekstus ne visi bendruomenės nariai geba], [administracija dažniausiai negeba pasinaudoti mokyklos įsivertinimo duomenimis]*).

Tyrimų kokybei įtaką darantys veiksniai. Ypač daug dėmesio informantai skyrė tyrimų, atliekamų bendrojo lavinimo mokyklose, kokybę lemiantiems veiksniams aptarti. Išsami ekspertų pateiktų komentarų semantinės prasmės analizė leidžia teigti, kad kaip ypač reikšmingas veiksnys buvo įvardyta viena iš mokytojo bendrųjų kompetencijų – pedagogų **tiriamosios veiklos kompetencija**, kuri turėtų būti suprantama kaip mokėjimas ir gebėjimas projektuojant tyrimą pasirinkti adekvačią tyrimo strategiją, struktūrą ir metodus, organizuoti profesinės veiklos tyrimo procesus (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, patvirtintas LR ŠM ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-54). Tyrimo duomenys rodo, kad minėtosios pedagogų kompetencijos yra nepakankamos, kas savo ruožtu lemia nepakankamą mokyklose atliekamų taikomųjų tyrimų ir jų rezultatų kokybę (*[nepakankamai kompetentingai mokyklose atliekami <...> tyrimai. <...> tai lemia nepakankami pedagogų tiriamieji įgūdžiai], [mokyklose yra labai mažai tyrėjų, specialistų, kurie mokėtų surinkti bei apdoroti informaciją, formuluoti išvadas], [sunku susitarti dėl duomenų rinkimo uždavinių <...> dažnai norima išsiaiškinti vieną aspektą, o nukrypstant link kito <...> klausiama neaišku ko ir dėl ko]*). Verta pabrėžti, kad šiuo aspektu išskiriami bendrojo lavinimo mokyklose

community because research results do not influence the improvement of school activity processes, do not encourage to correct the educational content and improve the pedagogical qualification. Based on the respondents' comments regarding the researches carried out at schools, several reasons of poor efficiency of researches and of their results can be distinguished:

- the reasons of the obtained results are not being analysed (*[questions like “why” are not raised], [regularities are not identified], [the reasons of problems are not analysed], [too little attention is paid to insights – why?]*);
- the impact of research results is not measured, assessed (*[it is not returned to the same research], [too little attention is paid to insights – what is the use of it?]*);
- research findings are presented to the community insufficiently comprehensively (*[too little attention is paid to findings]*);
- research results are not related to the perspective of school activities (*[the means to improve the situation are not envisioned]*);
- insufficient analytical abilities of school communities (*[<...> not all members of the community are able to read diagrams, informational texts], [administration most often is not able to use school self-assessment data]*).

Factors influencing the quality of researches.

The informants paid particularly much attention for the discussion of the factors determining the quality of researches carried out at comprehensive schools. The exhaustive analysis of the semantic meaning of experts' comments enable to state that one of the teacher's general competencies was named as a particularly significant factor – **the competence of the research activity**, which should be understood as the faculty and the ability to choose an adequate research strategy, structure and methods while designing the research and to organise the processes of investigating professional activities (Description of Teacher Occupation Competence, approved by the order of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania, 2007-01-15 No. ISAK-54). Research data demonstrate that the above-mentioned teachers' competencies are insufficient and this, in turn, determined insufficient quality of applied researches carried out at comprehensive schools and of their results (*[insufficiently competently carried out researches <...> at schools. <...> this is determined by teachers' insufficient research skills], [there are very few researchers, specialists at schools who would be able to collect and process information, formulate conclusions], [it is difficult to agree upon the data collection tasks <...> it is often wanted to find out one aspect, and it is deviated towards another; <...> it is not clear what is asked*

dirbantys specialistai [tyrėjais galėtų būti mokyklų psichologai, socialiniai pedagogai, kurie jau turi tyrinėjimo metodologinius, analitinius pagrindus]. Nustatyta, kad antrasis veiksnys, darantis ženklia įtaką tyrimų kokybei, – tai mokytojų **profesinės kompetencijos**, kurios, ekspertų teigimu, taip pat yra nepakankamos taikomiesiems tyrimams organizuoti (*[nepakankamai kompetentingai tiriama mokymo(-si) kokybė, nes dalis mokytojų turi per mažai žinių apie mokinių mokymosi stilius bei jų nustatymą, mokytojo ir mokinio bei mokinių tarpusavio santykių problemų sprendimą <...> Tokiu būdu neišnaudojamos galimybės organizuojant pamokas naudotis aktualia informacija, galinčia paskatinti pokyčius]*, *[nepakankamai kompetentingai analizuojamas klasės tikslų ir uždavinių įgyvendinimas. Tam trukdo išankstinės nuostatos ir planavimo įgūdžių stoka]*).

Tyrimo duomenys rodo, kad **tyrėjų** bei **tiriamųjų išankstinės nuostatos** taip pat dalinai lemia tyrimų patikimumą bei naudingumą. Kalbant apie tiriamųjų poziciją, pastebimas dabartinėms mokyklų bendruomenėms būdingas konformizmas, t. y. prisitaikėliškas reagavimo į socialinę įtaką būdas, kurį, pasak D. G. Myers (2007), skatina baimė būti atstumtam ar pasmerktam (*[analizuojant vadovavimą, dažnai neišsakoma atvira nuomonė, vengiama kelti aštrius probleminius klausimus, todėl jei tokio pobūdžio tiriamoji veikla mokykloje ir atliekama, ji retai būna objektyvi], [dėl ne visai sąžiningų atsakymų mokyklose gaunami nepatikimi apklausų rezultatai, kas nuvilia tyrėjus ir kelia nepasitikėjimą tyrimais]*). Apibūdinant tyrėjų nuostatas, informantų pateiktųjų komentarų semantinės analizės rezultatai iliustruoja 2 aspektus: nepakankamą tyrėjų motyvaciją *[nenoras aukoti savo laisvalaikio, nenoras prisidėti prie mokyklos tikslų įgyvendinimo]* ir atsakomybės stoką *[manoma, jog mokymosi rezultatai priklauso tik nuo pačių mokinių ir jų tėvų. Tokios išankstinės nuostatos neleidžia tinkamai išsiaiškinti ir modeliuoti jų sprendimą]*. Tyrėjų nuostatoms būdingas ir jau minėtasis konformizmas *[dažnai bijoma konstatuoti ir pripažinti esamas problemas]*.

Tyrimo duomenys leidžia manyti, kad tyrėjų motyvaciją ir tam tikras tiriamųjų nuostatas, o kartu ir mokyklose atliekamų tyrimų kokybę gali lemti tiek **riboti laiko** bei **finansiniai ištekliai** (*[taip yra dėl to, kad atsakymams apibendrinti reikia daug laiko], [galbūt, įvedus etatinį apmokėjimą, mokytojai gali tapti tyrėjais]*), tiek nusistovėjusi mokyklų **vidaus bei išorės politika** taikomųjų tyrimų atžvilgiu. Ekspertų manymu, jei pedagogai, atlikdami tyrimus mokyklose, gi-

and why]). It is worth to underline that in this aspect the specialists working at comprehensive schools are singled out *[school psychologists, social pedagogues, who already have methodological, analytical foundations, can act as researchers]*. It is identified that the second factor which significantly influences the quality of researches is teachers' **professional competencies**, which in the experts' opinion are also insufficient for organisation of applied researches (*[the quality of teaching/learning is insufficiently competently investigated because part of teachers has too little knowledge about the pupils' learning styles and their identification, about solving of intercommunion problems between teachers and pupils and between pupils <...> This way the opportunities to use relevant information that can promote changes while organising lessons are not used]*, *[implementation of class goals and tasks is insufficiently competently analysed. This is hindered by preconceptions and the lack of planning skills]*).

Research data demonstrate that **the preconceptions of researchers and investigated persons** also partially determine the reliability and usefulness of researches. As to the position of the investigated persons, conformance which is characteristic to contemporary school communities is observed; i.e., conformist way of reacting to social influence, which, according to D.G. Myers (2007), is induced by the fear to be repudiated or condemned (*[while analysing management often the open opinion is not imparted, acute problems are avoided; therefore, if such type of the research activity is carried out at school, it is rarely objective]*, *[due to not quite honest answers the results of the interviews at schools are unreliable, this disappoints researchers and causes distrust of the researches]*). Describing the researchers' attitudes, the results of the semantic analysis of the informants' comments illustrate 2 aspects: researchers' insufficient motivation *[reluctance to sacrifice one's leisure, reluctance to contribute to the implementation of school goals]* and the lack of responsibility *[it is considered that learning outcomes depend only on the very pupils and parents. Such preconceptions prevent to go into the problem appropriately and model their solution]*. Researchers' attitudes are characterised by the already mentioned conformance *[it is often feared to state and acknowledge the existing problems]*.

The research data enable to think that researchers' motivation and certain attitudes of the investigated persons and at the same time the quality of the researches carried out at schools can be determined by both **limited time** and **financial resources** (*[this is so because generalization of answers requires considerable time]*, *[maybe once regular pay is introduced, teachers can turn into researchers]*), and well-established **internal and external policy** of schools with regard to applied researches. In the experts' opinion, if while carrying

lintūsi į pačią problemos esmę, o ne „*plaukiotų problemos paviršiumi*“, tyrimų organizavimas atimtų kur kas mažiau laiko ir pareikalautų mažiau pastangų. Informantų komentarų semantinė analizė leidžia manyti, kad jau minėtasis „*plaukiojimas problemos paviršiumi*“ reiškia problemų analizės kryptį ne į gylį, o į plotį, kas lemia didelį duomenų masyvą. Kaip parodė tyrimo rezultatai, nepakankama pedagogų tiriamosios veiklos kompetencija trukdo minėtus duomenis išnagrinėti išsamiai ir gauti patikimus duomenų analizės rezultatus. Be to, ekspertai pažymi, jog ryški tendencija mokyklose stebėti mokytojų, besirengiančių kelti pedagoginę kvalifikaciją, veiklos kokybę [*stebimos mokytojų vedamos pamokos, bet dažniausiai tų mokytojų, kurie ruošiasi atestuotis*]. Taigi pamokų kaip pagrindinės mokytojų veiklos mokykloje stebėjimas planine tvarka tampa neįprastas ar net nepageidaujamas.

Remiantis ekspertų išvalgomis galima manyti, kad **pagalbos mokytojui sistema** taip pat gali daryti įtaką mokyklose atliekamų tyrimų kokybei [*vertinant organizacijos padarytą pažangą, vienas svarbiausių veiksnių yra mokytojų kvalifikacijos tobulinimas, todėl nuolatinis, tikslingas bei kryptingas pedagoginių kompetencijų auginimas atvertų didesnes galimybes <...> edukacinių tyrimų vykdymui*]. Pagalba pedagogams yra siūloma, tačiau tyrimo duomenys iliustruoja nepakankamą pagalbos mokytojui kokybę [*mokytojų mokymo centruose organizuojami mokymai apie tyrimus ir analitinę veiklą <...> tačiau nedaugelis gali pasidžiaugti gautomis žiniomis ir gebėjimais po šių mokymų*].

Apibendrinant tyrimo rezultatus reikia pažymėti, kad bendrojo lavinimo mokyklose atliekamas *taikomas švietimo tyrimas* yra sisteminis procesas, susijęs su pasirinktos problemos nagrinėjimu, duomenų rinkimu, kaupimu, apdorojimu, analize, interpretacija ir jų sklaida (Piliponytė, 2005; Kalvaitis, 2007). Minėtojo proceso ir kiekvieno jo etapo kokybė lemia ne tik mokyklose atliekamų tyrimų kokybę, bet kartu daro įtaką pedagogų bei visos švietimo įstaigos veiklai, didina arba mažina galimybes veiklos tobulinimui [*stinga analitinės informacijos, todėl sunku formuluoti tiek mokinių, tiek mokytojų, tiek visos mokyklos pasiekimų lūkesčius bei vertinti pažangą*].

Ypač svarbus ekspertų pastebėjimas, kad „*švietimo darbuotojams yra aktualu stiprinti analitinius gebėjimus*“. Pastarojo teiginio reikšmingumą galima pagrįsti A. Kalvaičio (2007) išvalgomis, kad šiais laikais mokytojo veikla neapsiriboja mokymu, bet apima ir mokėjimą pasitikrinti, ar tai, kaip ir ko mokytojas ar

researches at schools teachers go deep into the very essence of the problem and not “*skip along the surface of the problem*”, organisation of researches would take much less time and require less efforts. The semantic analysis of the informants’ comments enable to think that “*superficial skipping*” means the direction of the analysis of problems not towards depth but towards width and this determines a large array of problems. According to the research results, insufficient competence of teachers’ research activities hinders to carry out an exhaustive analysis of the above-mentioned data and obtain reliable results of the data analysis. Besides, the experts notice a clear tendency at schools to observe the quality of the activities of the teachers who are preparing to improve pedagogical qualification [*observation of the teachers’ conducted lessons, in particular teachers’ who are preparing for certification*]. This way observation of lessons as of the teachers’ main activity in a planned manner becomes unusual or even undesirable.

Based on the experts’ insights it can be thought that the **system of assistance to the teacher** can also influence the quality of researches carried out at schools [*evaluating the progress made by the organisation, one of the most important factors is teachers’ in-service training; therefore, permanent, goal-directed and purposeful development of pedagogical competences would open broader opportunities <...> for implementation of educational researches*]. Assistance to the teachers is offered; nevertheless, research data illustrate insufficient quality of assistance to the teacher [*at teacher training centres courses on researches and analytical activities are organised <...> but only few can enjoy the obtained knowledge and abilities after these courses*].

To sum up the research results it should be noted that the *applied educational research* carried out at comprehensive schools is a systemic process related to the analysis of the chosen problem, data collection, accumulation, processing, analysis, interpretation and their dissemination (Piliponytė, 2005; Kalvaitis, 2007). The quality of the above-mentioned process and of its every stage determines not only the quality of the researches carried out at schools but at the same time influences the activities of individual teachers and the whole educational institution, increases or decreases activity improvement opportunities [*there is a lack of analytical information; therefore, it is difficult to formulate expectations regarding the attainments of both pupils and teachers and the whole school and to evaluate progress*].

Particularly important is the experts’ observation that “*it is relevant for the education staff to enhance analytical abilities*”. The significance of the latter statement can be grounded by A. Kalvaitis’ (2007) insights that nowadays the teacher’s activity is not limited to teaching but also encompasses the ability to

visi mokyklos mokytojai moko vaikus, atitinka pačių mokinių ir šalies poreikius (bendrojo lavinimo mokykla vykdo ir visuomenės jai deleguotas funkcijas). Todėl nors mokytojas ir neprivalo tapti profesionaliu tyrėju, vis dėlto turi gebėti *greitai* ir *kuo pigiau* surinkti jam ir visai mokyklai reikiama *patikimą* informaciją, kas ir kodėl vyksta mokykloje.

Išvados

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pedagogų vykdomų tyrimų problematika šiuo metu glaudžiai susijusi su mokyklų veiklos vidaus audito metodika (2002), kurioje reglamentuojamos mokyklų veiklos vertinimo sritys siejasi tiek su edukacinės aplinkos kokybe, tiek su mokinių poreikiais. Minėtais tyrimais siekiama užtikrinti mokinių saugumą, mokymosi motyvaciją, vertinti mokymosi pasiekimus ir pažangą bei identifikuoti specialius mokymosi poreikius ir problemas. Kuriant palankią edukacinę aplinką mokykloje, siekiama įvertinti vadovavimo mokyklai kokybę, mokymo bei mokymosi kokybę, nustatyti bendrą mokymo(-si) pažangą, analizuoti klasės tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, mokyklos veiklos pokyčių planavimo bei vertinimo procedūras, pirmojo, penktojo bei gimnazijos pirmųjų klasių mokinių adaptacijos procesus.

Šiuo metu šalies bendrojo lavinimo mokykloje vyrauja kiekybiniai tyrimai – vykdomos anketinės apklausos, kurių rezultatais dažnai nepasitiki nei tyrėjai, nei mokyklų bendruomenės. Paprastai dideli duomenų masyvai lieka neišanalizuoti ir nepanaudoti mokyklos veiklos kokybės tobulinimui. Stebėjimas, kaip kokybinio tyrimo metodas, bendrojo lavinimo mokykloje taikomas, tačiau dažniausiai tai atliekama formaliai pedagogų atestacijos procese.

Nurodyti šeši veiksniai, darantys įtaką pedagogų atliekamų tyrimų kokybei. Tai tiriamosios veiklos kompetencija, mokytojo profesinės kompetencijos, mokyklų vidaus ir išorės politika, išteklių, tyrėjų ir tiriamųjų išankstinės nuostatos bei pagalba mokytojui. Dėl pedagogų tiriamosios veiklos kompetencijos stokos:

- pasirenkami neadekvatūs, didelių laiko sąnaudų reikalaujantys tyrimo metodai;
- surenkami tyrimų duomenys ne visada susiję su sprendžiama problema, kelia abejonių dėl validumo ir patikimumo bei skatina mokyklų bendruomenių nusivylimą edukaciniais tyrimais;
- kokybinių tyrimų metodai praktiškai netaikomi, nors būtent jie turėtų būti labiausiai aktualūs ir naudingi, siekiant tobulinti ugdymo praktiką bei

check whether what and how the teacher or all school teachers teach corresponds to the very pupils' and the country's needs (the comprehensive school also carries out the functions delegated to it by the society). Therefore, though the teacher is not obliged to turn into a professional researcher, he/she must be able to collect *reliable* information on what and why happens at school that is necessary to him/her and to the whole school *quickly and as cheaply as possible*.

Conclusions

The problems tackled in the researches of teachers at Lithuania's comprehensive schools are currently closely related to the internal audit methods of school activities (2002), in which the regulated school activity assessment areas are related to both the quality of the educational environment and the pupils' needs. The above mentioned researches are aimed at ensuring pupils' safety, learning motivation, assessing learning outcomes and progress and identifying special learning needs and problems. Creating favourable educational environment at school, it is sought to assess the quality of school management, the quality of learning and teaching, to identify general teaching/learning progress, to analyse the implementation of class goals and tasks, the procedures of planning and assessing the changes in the school activity, adaptation processes of first, fifth form pupils, and first year pupils of gymnasiums.

At the moment quantitative researches dominate at the Lithuanian comprehensive school – questionnaire interviews, the results of which seem unreliable both for researchers and school communities. Usually large data arrays stay unanalysed and unused for the improvement of the quality of school activities. Observation as the method of the qualitative research at the comprehensive school is being applied but most often this is a formal procedure during the process of teachers' certification.

Six factors influencing the quality of teachers' researches were distinguished. These are the competence of the research activity, the teacher's professional competencies, internal and external policy of schools, resources, preconceptions of researchers and investigated persons and assistance to the teacher. Due to the shortage of the competence of teachers' research activities:

- inadequate research methods that require considerable time input are chosen;
- collected research data are not always related to the solved problem, raise doubts as to validity and reliability and encourage disappointment of school communities in educational researches;
- qualitative research methods are practically not

atliepti ugdytinių poreikius.

Galima teigti, kad tyrimai bendrojo lavinimo mokyklos pedagogų suprantami tik instituciniu lygmeniu. Nepastebėta jokių požymių, kad mokyklose vyktų vieno ugdytinio, klasės ar vieno pedagogo lygmens tyrimai, orientuoti į ugdymo proceso tobulinimą, konkrečios klasės ar pavienių ugdytinių individualių mokymo(-si) poreikių tyrimą. Šalies pedagogams būdinga neigiama nuostata savo pedagoginės veiklos analizės ir tobulinimo atžvilgiu.

applied though namely they should be most relevant and useful, seeking to improve educational practice and respond to the learners' needs.

It can be stated that researches are understood by comprehensive school teachers only at the institutional level. The researches at the level of one learner, class or one teacher, orientated to the improvement of the educational process, investigation of a concrete class or individual learners' individual learning/teaching needs have not been noticed at schools. Lithuanian teachers are characterised by the negative attitude with regard to the analysis of their pedagogical activity and improvement.

Literatūra • References

- Ališauskas, R. (2002). Švietimo kokybės vadyba. Bendrojo lavinimo mokyklos audito metodika. Projektas. Vilnius. *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika. I dalis.* (2002). Švietimo aprūpinimo centras.
- Bitinas, B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija.
- Blinstrubas, A., Mažrimienė, I., Jankuvienė, D. (2007). Bendrojo lavinimo mokyklų vidaus audito metodikos taikymo problemos. *Social research*, 2007. Vol. issue 1, p. 28–34.
- Jurkauskas, A. (2006). *Visuomenės kokybės vadyba*. Kaunas: Technologija.
- Kalvaitis, A. (2007). *Duomenų rinkimas vidaus auditui? Tai visai neskauda!* Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Kaziliūnas, A. (2006). *Kokybės analizė, planavimas ir auditas: monografija*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.
- Klimovienė, G. (2006). *Visuotinės kokybės vadybos pagrindai mokyklai*. Kaunas: Spalvų kraitė.

- Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas*, 2007. [žiūrėta 2009-05-15]. Prieiga per internetą: [www.smm.lt/teisine_base/docs/isakymai/2007-01-15-ISAK-54\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_base/docs/isakymai/2007-01-15-ISAK-54(2).doc)
- Myers, D. G. (2007). *Socialinė psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Piliponytė, J. (2005). *Duomenų rinkimas, apdorojimas ir analizė mokykloje*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Mokyklų tobulinimo programos B komponentas. Vilnius, LR ŠMM ŠAC.
- Prakapas, R., Targamdzė, V. (2008). Auditas mokykloje; tarp proceso ir strategijos. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 21, 89–100.
- Strauss, A., Corbin, J. (2001). *Basis of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques*. London: SAGE Publications.
- Vilkonienė, M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius: Ciklonas.
- Žydzūnaitė, V. (2001). *Slaugos mokslinių tyrimų metodologijos pagrindai*. Vilnius.

RYTIS VILKONIS

Socialinių mokslų (edukologija) daktaras,
Šiaulių universiteto Ugdymo sistemų katedros
docentas, vedėjas.

Moksliniai interesai: mokymasis visą gyvenimą,
mokymo(-si) aplinkos, nuotolinis mokymas(-is), šiuo-
laikinių informacinių ir komunikacinių technologijų
taikymas mokymo(-si) procese, švietimo inovacijų
kūrimas ir diegimas, švietimo kokybė, saugios gyven-
senos ugdymas, mokytojų rengimas.

Doctor of Social Sciences,
Associate Professor, Head of the Department of
Educational Systems of the Faculty of Education
Studies, Šiauliai University.
Research interests: lifelong learning, learning/
teaching environments, distance learning/
teaching, application of modern information and
communication technologies in the learning/
teaching process, designing and implementation
of innovations in education, quality of education,
development of safe lifestyle, teacher training.

Address: Višinskio Str. 25–305, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: vilkonis@inbox.lt

MARGARITA VILKONIENĖ

Socialinių mokslų magistrė, edukologijos doktorantė
Šiaulių universiteto Ugdymo sistemų katedros
asistentė, .

Moksliniai interesai: šiuolaikinių informacinių
ir komunikacinių technologijų taikymas
mokymo(-si) procese, švietimo kokybė ir kokybės
vadyba, gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo
mokykloje.

Master of Social Sciences, doctoral student in
education studies,
junior lecturer of the Department of Educational
Systems of the Faculty of Education Studies, Šiauliai
University.

Research interests: application of modern
information and communication technologies in the
learning/teaching process, quality of education and
quality management, natural science education in the
comprehensive school.

Address: Višinskio Str. 25–305, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: vilkarita@yahoo.com